

A dédunoka minimálprogramja: a tudomány egydimenziós relativizmusa

“Úgy látjuk Nagyival, hogy elszabadultak a dolgok: a metróállomásokat graffitik, a Harvardot pragmatizmus, idealizmus és relativizmus lepte el, s csak a Jóisten a megmondhatója, mi jön még” – írta Jerry Fodor 1984-ben a *Philosophy of Science*-ben. Az említett relativizmus a New Look pszichológia, a szemantikai holizmus és a historicizmus gyermeke volt, s az unokák nemzedékének túlzásain felháborodó Nagy a hiteink megfigyelések és a következtetések általi fixálásának éles elkülönítésétől remélte a tudás univerzalitásának helyreállítását. Azóta megjött a dédunokák nemzedéke: a graffiti maradt, a relativizmus fokozódott. A metodológiai normák és episztemikus standardok wittgensteiniánus eredetére utalva, az ún. “geográfiai fordulat” képviselői azt állítják, “ahogy létezik a tudomány történeti sokfélesége, ugyanúgy létezik földrajzi sokfélesége is” (Withers and Livingstone, 2011: 3). Az utóbbi néhány évtizedben színrelépett *lokalizmus* merőleges a *történeti* tagolásra, s a kettő kombinációja időben és térben szétszórt, kvázi-független kognitív vállalkozások sokaságaként írja le a tudományt.

Mondhatni, a dolgok csak még inkább elszabadultak, Nagy stratégija csődöt mondott. Aki osztja Fodornak a relativizmus (és a műanyag motorcsónakok) iránti gyűlöletét, másként kell hozzáállnia a tudomány relativista felfogásához. Előadásom annak a minimálprogramnak a vázlatát, mely az ész vagy a tapasztalat kultúrafüggetlen *abszolútítása* helyett, a tudományos közösségek speciális szerveződésmódjából származó *univerzalitást* használja a parttalan relativizmus ellen. Módszerként azt választom, hogy egy tudománytörténeti eset viszonylag részletes bemutatásával érvelek amellett, hogy a relativizmus nem terjed ki a történetileg változó tudományos diszciplínák szinkron dimenziójára.